

Csapó Endre

Vatikáni felkészülés Izrael oltalmára

Megjelent a Magyar Élet 2014. július 10-i számában

A Magyar Távirati iroda jelentette 2013. szeptember 2-án, hogy **Ferenc pápa** fogadta a Vatikánban **Ronald S. Laudert**, a *Zsidó Világkongresszus* (WJC) elnökét. A téma a két vallás hívei közötti nagyobb egyetértés megtalálása volt. – A zsidóknak és a keresztényeknek közösek a gyökereik, párbeszédük a közös jövő kulcsa – hangsúlyozta Ferenc pápa.

A katolikus egyházfő, aki márciusi beiktatása óta először fogadta a zsidóság egyik nemzetközi vezetőjét, a zsidó újév, a *Rós hájáná* alkalmából boldog és békés 5774. évet kívánt a világ zsidóinak. A kötetlen hangvételű találkozón a pápa a világ vallási közösségei közötti párbeszéd erősítését szorgalmazta, és elítélte a fundamentalizmust, bármely hitről is legyen szó – olvasható a közleményben.

A közlemény szerint a pápa megismételte júniusban elhangzott nyilatkozatát, amely szerint **„egy keresztény nem lehet antiszemita”**. *„Ahhoz, hogy valaki jó keresztény legyen, meg kell értenie a zsidóság történetét és hagyományait”* – tette hozzá. Hangsúlyozta, hogy a zsidóknak és a keresztényeknek közösek a gyökerei, párbeszédük a közös jövő felépítéséhez. A találkozó után nyilatkozva, Ronald S. Lauder dicsérte a pápa párbeszéd melletti elkötelezettségét, és azt mondta, hogy Ferenc pápa tevékenysége **nemcsak a katolikus egyház újjászületését hozhatja, de új lendületet adhat a zsidósághoz fűződő viszonyának is**. A WJC elnöke szerint a katolikus egyház és a zsidóság viszonya az elmúlt kétezer évben soha nem volt olyan jó, mint most. Kifejtette: az elmúlt öt évtized egymást követő pápai sokat segítettek az előítéletek leküzdésében. *„Ez lehetővé teszi számunkra, hogy együtt lépjünk fel a*

vallásszabadság védelmében, bárhol is kerüljön veszélybe, bármely közösséget is érintsen” – mondta Lauder, akit vatikáni látogatására mások mellett **Jack Terpins**, a *Latin-Amerikai Zsidó Kongresszus* (LAJC) elnöke és **Claudio Epelman**, a LAJC ügyvezető igazgatója is elkísért.

E bevezető után szükségesnek tartjuk megjegyezni, hogy miért érdemes foglalkozni a fenti hírral, elemző módon. Egyrészt azért, mert ez a hír nem egy éppen véletlenül előforduló témáról szól. Ellenkezőleg állandó jelleggel jelen van valamilyen formában szinte mindenütt. Éppen ezért érthetetlen, hogy a magyar napilapok csak rövid hírként foglalkoznak vele, holott érdemes lenne társadalmi megvitatásra. Csak mellékesen utalunk arra a jelenségre, amit Magyarországon tapasztalunk (de többé-kevésbé másutt is jelen van) általában minden olyan hír, megnyilatkozás esetében, ami zsidó honfi- embertársainkkal kapcsolatos. Úgy tűnik, hogy utóbbi időben valamiféle illetéktelenségi megnyilatkozásnak minősül minden kívülről érkező, akár kedvező, akár kedvezőtlen vélemény, amiben valamilyen zsidó vonatkozású tartalom van. Minden ilyen esetet elutasító érzékenység fogad, aminek eredménye a kibeszéletlenségből eredő bizalmatlanság mindkét oldalról. Mert két oldal van, alapvetően kezdetektől – ami egyáltalán nem baj. Nem így volt mindig. A húszas években jelent meg Budapesten „Az Ojság” nevű vicclap, ami „a pesti zsidók szemével látja és láttatja a világot”. Mottója volt: „Zsidóság és gojság Öröme az Ojság”. Öntötte a zsidó-vicceket. Próbáljon ma valaki zsidó viccet mondani „olyan helyen”... Ez talán mutatja, hogy valami megváltozott.

Nézzük csak a jelen esetet: „A keresztény nem lehet antiszemita”. Nyelvtanilag két értelme lehet a mondatnak. Egyik szerint a keresztény „képtelen” rá, a másik szerint „nem szabad” hogy azzá legyen, vagyis bűnt követ el. Valószínűleg a másodikra utalt az egyházfő, de legalább értelmezné az alkalmazott kifejezést, mert az bizony nagyon tág fogalom.

Gyakorlatban azt tapasztaljuk, hogy antiszemitizmusnak nyilvánul az is, hogy ha csak utalnak valaki zsidó voltára, vagy éppen kritika illeti Izrael államot.

Lauder elnök nyilatkozata (ami szerint nemcsak a katolikus egyház újjászületését hozhatja, de új lendületet adhat a zsidósághoz fűződő viszonyának is) arra utal, hogy megbeszéltek, milyen legyen a katolikus egyház átalakítása, amivel alkalmassá válhat a zsidósághoz fűződés részére.

Ferenc pápa hangsúlyozta, hogy megválasztása után az elsők között fogadta a zsidóság képviselőit. Emlékeztetett, hogy keresztények és az „idősebb fivérek” között negyven éve rendszeres a párbeszéd. A mai napig érvényes viszonyítási pontnak nevezte a II. Vatikáni Zsinaton született *Nostra Aetate* nyilatkozatot, amely lefektette a zsidó néppel való kapcsolatok alapját. – Ezt elődeim erősítették tovább – fogalmazott az egyházfő. A pápa elmondta, hogy Buenos Aires érsekeként őszinte barátság fűzte az argentin főváros zsidó közösségének vezetőihez. Azt szorgalmazta, hogy a mai fiatalok is ugyanilyen zsidó–keresztény barátságra törekedjenek. Hangoztatta, hogy „*az emberiségnek szüksége van keresztények és zsidók közös tanúságtételére az emberi méltóság és a béke védelmében*”. Ami az egyház irányítását illeti, Ferenc pápa kijelentette, az egyház nem az övé. Minden döntése az őt pápává választó konklávét megelőző tavalyi bíborosi tanácskozásokon született döntések eredménye. „*Én vagyok az első pápa, aki nem vett részt a II. Vatikáni Zsinaton*” – hangoztatta. Ehhez tudni kell, hogy az említett zsinat egy nagy lépés volt annak a törekvésnek a folyamatában, amely törekvés a katolikus egyház olyan átalakítását irányozta elő, ami megfelel a Zsidó Világkongresszus követelményeinek. Attól kezdve minden pápát kötelez a zsinaton hozott összes határozat. Most a határozatok kiterjesztése folyik.

Ferenc pápa és Lauder elnök

A spanyol *La Vanguardia* című lap június 13-án interjút közölt Ferenc pápával. A katolikus egyházfő nyilatkozatában ismételten a zsidóknak kedveskedett: a holokauszt-tagadást „őrültségnek” minősítette, ezen kívül közölte azt is, hogy *„minden keresztény lelke mélyén ott lakozik egy zsidó”*.

„Úgy hiszem, hogy a vallásközi dialógus során meg kell vizsgálni a kereszténység zsidó gyökereit, és a judaizmusból sarjadzó kereszténységet. Megértem, hogy mindez kihívás, és kemény dió, de igenis lehetséges testvérként élni egymás mellett” – nyilatkozta továbbá a pápa. A szentatya azt is elárulta, hogy naponta elimádkozza Dávid zsoltárait... *„Az imám zsidó, majd magamhoz veszem az Úrvacsorát, ami keresztény”* – adott bepillantást lelkének mélységeibe a jelenlegi katolikus egyházfő.

Az *antiszemitizmus* értelmezése kérdésében sokan logikusan helytelenítik az Izrael-kritizálás bevonását, mondván, ez az állam, mint bármely másik elkövet hibát, bűnt, tehát helytelen, ha az Izraelt érő kritikát antiszemitizmusként ítélik el. Ide illően idézzük **Ronald S. Laudert**, a *Zsidó Világkongresszus* elnökét, aki buda-pesti látogatása során exkluzív interjút adott az ATV-nek június 20-án:

Kérdő: – *Ön egyszer azt mondta, hogy az „antiszemitizmust legtöbbben az ebédlőasztalnál tanulják”. Hogyan lehet a mai fiatalokat megmenteni ettől, hogy ne az elődeik rossz példáját kövessék?*

Lauder: *„Mi történik az ebédlőasztalnál? Világszerte hallják az emberek a híreket Izraelről vagy a palesztinokról, és ezekről beszélgetnek. A híradásokban nagyon sokszor a palesztinok a szenvedő felek, miközben Izraelt hibáztatják. A szülők azt mondják: nézd, miket művelnek ezek a zsidók! A gyerekek pedig hallják ezt, és reagálnak is rá. Az antiszemitizmus új formája az Izrael-ellenesség. Az emberek gyakran*

mondják, hogy »hiszen én nem is vagyok antiszemita, csak Izrael ellen tiltakozom.« De kik élnek Izraelben? Zsidók.»

„Nemrég találkoztam a pápával. Azt mondta nekem: nem engedhetjük az antiszemitizmust, hiszen mi ugyanazokból a gyökerekből vagyunk, ugyanarról a földről jöttünk. Ez nagyon fontos. Olyan sokat érhetünk el együtt. És ez a jövő. Magyarország számára is ez a jövő: ahelyett, hogy a pártok egymással veszekednének, össze kellene fogni. Együtt sokkal erősebbek vagyunk. Hozzuk vissza azokat a fiatalokat, akik elhagyták Magyarországot, és építsünk együtt egy nagyszerű országot.”

A dogma érintettsége

Igen, vallástörténetileg értelmezve azonosak a gyökerek, de kétezer évvel ezelőtt a közös földön történt valami, amivel az újszövetségi vallás minden népek számára nyitva állt a felebaráti szeretet nevében. Ez a lényege a kereszténységnek.

A világon mindennek, vallási szervezeteknek is, meg kell újulniuk egy idő után, mert emberi tulajdonság meglazulni az eredeti kötelékben, elkényelmesedni a feladatok teljesítésében, de változnak az elvárások is. Ilyenkor vissza kell idézni azokat a körülményeket, amikben a hitelvek létrejöttek. A kereszténység a szeretet vallásaként jött létre, nyilvánvalóan valaminek ellenében. Most a katolikus egyház megújulásáról van szó, Ferenc pápa az újjászületés szót használta. A keresztény közösséget **Jézus** alapította, amelynek folytatójaként vallja magát az apostoli utódlás által a katolikus egyház. Tehát a jézusi keresztény közösség a kezdet, nem feltétlenül a hit kezdete, de az egyházé mindenképpen. Az egyház az isteni alkotás gondozója, mert a katolikus vallás magáévá tette Jézus vallomását, azt, amikor a zsidó főtanács megvádolta a zsidó büntetőtörvény alapján – *„aki isteni dicsőséget tulajdonít magának, az istenkáromló; halállal kell bünhődnie”*. Jézus vallomása így szólt: *„Én*

kaptam minden hatalmat égen és földön. Menjetek tehát, tegyétek tanítványommá mind a népeket! Kereszteljétek meg őket az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevére, és tanítsátok meg őket mindannak a megtartására, amit parancsoltam nektek. S én veletek vagyok mindennap, a világ végéig.” (Mt 28.18)

Itt van a lényeg. A katolikus vallás Jézus istenmivoltában legalizálódik szakrális emberközösséggé. Ha ma az Egyház újjászületésén fáradozunk, azt „házon belül” kell elvégezni. Ebbe akar bekapcsolódni a Zsidó Világkongresszus elnöke, amikor azt mondja, hogy a katolikus egyház újjászületése „új lendületet adhat a zsidósághoz fűződő viszonyának is”. Nem tudjuk hol tart, vagy lesz-e újjászületési program, de az nem érintheti a Jézus-kép megváltoztatását. Ha az izraelita hit újjászületéséről lenne szó, helyénvaló lenne Jézus istenkáromlásért vádolt elítéltetése érvényének felülvizsgálata, a súlyos vád visszavonása.

Most azonban Mr. Lauder nem a zsidó egyház, hanem a katolikus egyház újjászületését szorgalmazza, és ha visszaemlékezünk a II. Vatikáni Zsinat idején megfogalmazott zsidó követelésekre, azok egyike-másika hitelvi tételeket érintett.

Az idősebb testvér

*A Breuerpress International Tel Aviv–New York–Budapest interjút készített **Erdő Péter** bíborossal és **Ilan Morral** Izrael állam nagykövetével 2014. május 31-én.*

– Bíboros Úr, húsz évvel ezelőtt vette fel Vatikán a diplomáciai kapcsolatokat Izraellel, ezt megelőzően ötven éve hozott a II. Vatikáni Zsinat egy nagyon komoly döntést. Ön mit tud mondani ezekről az eseményekről?

– *Ez a két esemény teljesen összefügg, hiszen, amikor 1966-ban hosszas előmunkálatok után megjelent a Nostra Aetate kezdetű zsinati*

nyilatkozat, akkor ez már a zsidósággal, a zsidó vallással, a zsidó néppel kapcsolatban egy olyan belső eszmélődésnek és munkának az eredménye volt, ami óhatatlanul az egész ezzel kapcsolatos prédikációs, hitoktatási és közéleti munkánkat befolyásolta. Ez egy nagyon messzire mutató dokumentum, a zsidó vallási közösségnek a pozitív teológiai értékelését tartalmazza.

– A teológiai értékelésen túlmenően ez a hétköznapiakban mit jelent?

– *Ez nem csak egyszerűen egy békés viszonylatnak, vagy kiengesztelődésnek valamilyen lépése, bár arra is történtek szimbolikus események, gondoljunk csak II. János Pál pápának különböző látogatásaira a római zsinagógában vagy a Szentföldön, hanem egy olyan elméleti útmutatás, amelyik kitér többek között, hogy létezik Izrael állam, amely nem azonos a zsidó vallási közösséggel. Amellyel kapcsolatban a nemzetközi jog szabályai szerint további gondolkodásnak van helye. Ez a további gondolkodás, a különböző vallási és társadalmi konzultációk vezettek oda, hogy húsz évvel ezelőtt megérett az idő a diplomáciai kapcsolatok felvételére is. Nagyon jelentős ez az egyezmény, az előkészítésében sok olyan ember vett részt, a Szentszék részéről is, akiknek igencsak szívügye volt, hogy ez a lépés megtörténjen.*

– Kik is voltak azok, akik ezt tényleg szívügyüknek tekintették?

– *Nem hiszem, hogy fel kell sorolni mindenkinek a nevét, az egész folyamat volt a lényeg. A katolikus–zsidó párbeszédben még a Nostra Aetate dokumentum megszületése előtt mérföldkövet jelentett a két vallás közti párbeszédre hivatott pápai bizottság felállítása. A dokumentum kiadását követően fontos állomás volt 2005 szeptemberében a Pápai Gergely Egyetemen rendezett tanácskozás, amely a Nostra Aetate vallásközi kapcsolatokra gyakorolt hatását vizsgálta. Ezen megállapították, hogy minden kontinensen rendeztek vallásközi találkozókat, II. János Pál pápa elmélyítette a zsidókkal való kapcsolatot,*

bilaterális egyezmények születtek és megerősödött a közös tudományos tevékenység is. Fontos következtetés volt, hogy a párbeszédet tovább kell mélyíteni. A Szentszék által kiadott hivatalos dokumentumok tanúsítják, hogy az Egyház a másik fél hittételeinek és a vallásszabadság tiszteletének irányelvei mentén haladt. Fontos lett továbbá az imádságban, elmélkedésben való találkozás Isten színe előtt, amelyhez alázat és bátorság szükséges.

– Nagykövet Úr, ön egy gyakorló diplomata, politikus miként vélekedik ezekről a döntésekről? Vannak máig ható üzenetei ennek a tanácskozás-nak?

– A II. Vatikáni Zsinat legfontosabb határozata a világon a keresztényeknek, hogy többet nem lehet a zsidókat Jézus meggyilkolásával vádolni, ez a döntés után hivatalosan is megtiltja a hívőknek. Amennyiben ezt szerte a világon a katolikus hívők betartják, úgy a kapcsolatok és a küzdelem az antiszemitizmus ellen sokkal egyszerűbb lesz. A nagy testvérek, a zsidók és a keresztények ugyanarról a tőről fakadnak, tehát abba kell hagyni a klasszikus antiszemitizmust.

A Szentatya társalkodó felei

A Zsidó Világkongresszus (angolul World Jewish Congress, WJC) egy zsidó közösségeket és szervezeteket tömörítő nemzetközi szervezet, amit 1936-ban Genfben alapítottak, központja New Yorkban van. Alapító okirata szerint a Zsidó Világkongresszus fő célja, hogy „a zsidó nép diplomáciai karjaként lépjen fel”. A WJC-tagság minden zsidó csoport és közösség számára nyitva áll, függetlenül attól, hogy az adott szervezet országában milyen szociális, politikai és gazdaság ideológia érvényesül. New York mellett nemzetközi irodákat működtet Brüsszelben, Jeruzsálemben, Párizsban, Moszkvában, Buenos Airesben és Genfben.

*

Ferenc pápa találkozott Izrael mindkét főrabbiával. Úgy történt, hogy a *Jad Vasem* emlékműnél tett látogatását követően megérkezett a *Hechal Shlomo Központ*hoz, amely az izraeli főrabbinátus székhelye és a jeruzsálemi főszinagóga mellett található. A hatvanas években épített struktúra Salamon templomára emlékeztet. A „Hechal Shlomo” elnevezés is erre utal, mert jelentése „Salamon háza”. Két főrabbinátus létezik Izraelben, az *askenázi* és a *szefárd* közösség. A Központ ad otthont a két izraeli főrabbinak és a vallási legfelsőbb bíróságnak. **Jona Metzger** askenázi, és **Slomo Amar** szefárd főrabbi 2009-ben találkoztak XVI. Benedek pápával szentföldi zarándoklata során.

Ferenc pápát a Központ főigazgatója fogadta érkezésekor és kísérte el a két főrabbiával való magántalálkozó termébe. A két főrabbi köszöntőjét követően a Szentatya fordult beszéddel a jelenlevőkhöz. Köszönetet mondott a szeretetteljes fogadtatásért. Utalt Buenos Aires-i érsekként folytatott szolgálatára, amikor számos zsidó testvér barátságára számíthatott. Ma két rabbi barátja van jelen, akikkel eredményes találkozókat és párbeszédet szerveztek, valamint spirituális szinten jelentős momentumokat éltek meg. Pápasága első hónapjaiban a zsidó világ számos szervezetét és képviselőjét fogadta. Elődeihez hasonlóan számos kérés érkezik hozzá hasonló találkozók megszervezésére. Ezekhez csatlakoznak azok a kezdeményezések, amelyek országos és helyi szinten kerülnek megtartásra. Mindezek tanúsítják a kölcsönös vágyat egymás jobb megismerésére, meghallgatására és a hiteles testvéri kapcsolatok építésére – fogalmazott a pápa.

A barátságnak ez az útja jelenti a II. Vatikáni Zsinat és különösképpen a *Nostae aetate* nyilatkozat egyik gyümölcsét, aminek nagy szerepe volt, és jövő évben lesz 50. évfordulója. A Szentatya annak a meggyőződésének adott hangot, hogy a zsidók és katolikusok közötti

kapcsolatok utóbbi évtizedeiben történtek Isten ajándéka, az Általa véghez vitt csodák egyike, amiért áldjuk nevét. *„Nem pusztán arról van szó, hogy emberi szinten létrehozzuk a kölcsönös tisztelet kapcsolatait. Keresztényként és zsidóként arra kaptunk meghívást, hogy mélyen elgondolkodjunk a bennünket összekötő kapcsolatok spirituális jelentőségéről. Ez a kötelék az Égből származik, amely túllép akaratumkon, és sértetlen marad a történelemben megélt kapcsolatok minden nehézsége ellenére is. ”*

Végül a Szentatya megjegyezte: *„Spirituális hagyományaink kölcsönös ismerete és értékelése annak, ami közös, valamint a tisztelete annak, ami elválaszt bennünket, vezethet minket kapcsolataink további jövőbeli fejlődése terén, amelyet Istenre bízunk. Együtt nagyban hozzájárulhatunk a béke ügyéhez. Közös tanúságot tehetünk egy gyorsan átalakuló világban a teremtett világ isteni tervének örök érvényéről. Együtt határozottan szembeállhatunk az antiszemitizmus minden formájával és a diszkrimináció más formáival. Az Úr segítsen bennünket, hogy bizalommal és lelki erővel haladhassunk előre útjain. Shalom! ”* – zárta beszédét Ferenc pápa a két izraeli főrabbihoz.

*

Ferenc pápa a rabbinátusban csupán tisztelgő látogatást tett, míg az „az átalakuló világban” szükséges kapcsolatot Izrael állam hivatalosaival és ugyancsak oda sorolható Zsidó Világkongresszussal tartja.

Idáig eljutva az események ismeretével megállapítható, hogy a Szentszék, és annak nevében a Szentatya olyan hitelvi kérdésekben tesz nyilatkozatot, mint amiket eddig a zsinat kezelt. A probléma lényege: félő hogy a katolikus hit elvi alapjait érintő tételeket Izrael állam politikai szerveivel készíti elő szerződéses tárgyalásokra. Ezáltal a Vatikán Izrael megvallott támogatójaként jelenne meg világpolitikai szinten a fegyveres módon zajló hatalmi politika erkölcsi támogatójaként.

Ismerve a jelenlegi világpolitikai helyzetet, a szíveshangú barátkozás eredménye az lehet, hogy a nagyhatalmi politika izraeli tartalmát minden jó katolikus hívői alázattal kell hogy fogadja. Nem ismerve, de sejtve a világ dolgait elrendező hatalmak szándékait, a világ katolikusságának hozzájárulásával való kalmárkodás aggodalomra ad okot.